

Csikai Adél

A MAGYARORSZÁGI FIATALOK MUNKAERŐPIACI INTEGRÁCIÓJA A COVID-19 VILÁGJÁRVÁNY IDEJÉN¹

Abstract

In this study, my goal is to present the results of an on-line research conducted in the autumn of 2020 in Hungary focusing on the labour market situation and opportunities and difficulties of integration of 17-29 aged young people. The aim of research is to improve the labour market situation of young people in the COVID-19 pandemic. The research question is what impact does the pandemic have on the integration of young people into the labour market. It is assumed that the COVID-19 pandemic will have a negative impact on the target group. My work involves quantitative methodology as well as questionnaires filled out by young people on-line.

A munka világában az ifjúsági korosztályokat leginkább érintő kihívásokat a tartós elhelyezkedéshez sokszor nélkülözhetetlen a munkatapasztalat megszerzése, a pályakezdekők elhelyezkedése, a családalapítás és a tanulmányok folytatása érdekében az újfajta, rugalmas munkavégzési formák elterjedése és a fiatal munkavállalók fokozott védelme jelentik meg.

Az állam „látja” őket, ha iskolában vannak - de nem látja őket, ha mellette vagy kívül; látja őket, ha akut betegek - de nem látja őket, amikor az egészségüket kockáztatják; látja őket, ha munkanélküliek lettek, de nem látja, amikor munkavállalási képességeik hiányában csődöt mondanak; befogadja őket, ha segítségre szorulnak és erről az illetékesek jelzést kapnak - de nem „törődik” velük, ha jelzés hiányában nem kerülnek kapcsolatba a rendszerrel (Elek 2011).

A kutatás célja a fiatalok munkaerőpiaci lehetőségeinek és korlátainak felmérése, valamint egy pillanatfelvétel készítése a jelenlegi világjárvány okán kialakult sajátos társadalmi, gazdasági és politikai helyzet a fiatalok munkaerőpiaci integrációjára gyakorolt hatásairól. A célcsoport a 17-29 év közötti fiatalok. A kutatásba bevont egyének korhatári besorolását befolyásolta a tankötelezettségi kor vége. Ez okból került meghatározásra és kerültek a kutatás mintájába a 17-29 év közötti fiatalok. A kutatás módszere, kényelmi mintavétel online kérdőív formájában, amely önkéntes és anonim. A kutatási módszer megválasztását befolyásolta az éppen aktuális járványügyi intézkedés.

A 17-29 év közötti társadalmi csoport nem élvez prioritást a közpolitikai döntések meghozásakor, valamint azon kevés és fókuszátlan fiatalokat célzó programok, pályázatok, valamint intézkedések nem jutnak el az érintettekhez. A pályakezdő fiatalok támogatása csekély és a célcsoport nem is ismeri ezeket. A járvány helyzet ezeket a feltevéseket negatív értelemben erősítette és az integráció még nehezebbé vált.

¹ A tanulmány az EFOP-3.6.3-VEKOP-16-2017-00007 azonosítószámú, "Tehetségből fiatal kutató. A kutatói életpályát támogató tevékenységek a felsőoktatásban" megnevezésű projekt a Széchenyi 2020 program támogatásával jött létre, mely európai uniós (Európai Szociális Alap) társfinanszírozással valósul meg.

Kátai szerint (2006) a fiatal, mint fogalmat a különböző szakmák, az egyes szakemberek egymáshoz képest nagyon különbözően határozzák meg. Két fő csoportba oszthatók a megközelítések: adminisztratív szempontú, életévek szerinti megközelítés és az emberi egyed fejlődése szerinti megközelítés. Az első csoportba tartozó megközelítések jogszabályok szerint történik, még a másik csoportba a szociológiai, biológiai, pszichológiai megközelítések tartoznak.

A jogszabályok szerinti meghatározás alapján a Központi Statisztikai Hivatal a fiatalokat 15-29 éves kor közé sorolja, még az Európai Unió Nemzetközi Munkaügyi Szervezetének (International Labour Organization) definíciója alapján fiatalnak tekinti azokat a személyeket, akik 15 és 24 év közöttiek. Felnőtt az az egyén, akik legalább 25 éves vagy annál több (ILO).

A szociológiai megközelítés szerint, az ifjúsági életszakasz az a kitüntetett korszaka az emberi életnek, amikor szinte minden, ami fontos, megtörténik velünk. Legalábbis így volt régen. Az ember megszerezte a legmagasabb iskolai végzettségét, megkezdte a keresőtevékenységét, a származási családból nemző családba lépett át, elköltözött a szüleitől, családot alapított és gyermekeket vállalt. Az élethelyzet és az életmód megváltozása egyben az identitás kifejlődését és megszilárdulását is jelentette. Az ifjúsági életszakasz jól meghatározható módon az ember tizen- és huszonéveire korlátozódott, és a felnőtt életbe való belépéssel végérvényesen lezárult. Mindez azonban az utóbbi évtizedekben - a magyar viszonylatokat tekintve is - alapvetően megváltozott (Székely 2020).

Fiatalnak általában azokat tekintik, akik már nem gyermekek, de még nem felnőttek, vagyis nem kezdték el a rendszeres kereső munkát, nem alapítottak családot, vagy egyszerűbben nem rendelkeznek a felnőttek összes jogával. A legegyszerűbb a nagykorúság életkorát, vagyis nálunk a 18 éves kort a fiatalság felső korhatárának tekinteni. Az iskolába járás meghosszabbodása, a kereső munkavállalás későbbi megkezdése, a családalapítás kitolódása, a szülői családtól való függetlenülés elhúzódása azonban azzal jár, hogy a fenti értelemben vett teljes felnőttég, a felnőtt szerepek teljes vállalása későbbi életkorban következik be. (Andorka 2006).

Magyarországon a 15-29 éves korosztály számában csökkenő tendencia figyelhető meg a 2011-es népszámlálás (1 832 070 fő) és a 2016-os microcenzus (1 717 342 fő) adatai alapján.

A pandémia sajátos módjában történelmi léptékű változásokat hozott az egész világ hétköznapi életébe és magyarországi viszonylatban is. Szinte az egész világot sokként érte a 2020 év elején kialakult COVID-19 járvány hatására kialakult nemzetközi szintű gazdasági világválság.

A koronavírus okozta gazdasági világválság sajátossága, hogy ezt nem a gazdaságok, a nemzetközi pénzügyi vagy kereskedelmi rendszer belső zavara okozta, hanem egy külső nem gazdasági tényező, mely az országok gazdaságának egészére hatást gyakorolt. Világ országainak nagy része bezárkózással reagált az új koronavírus terjedésére. Korlátozták a kijárást és a lakhelyelhagyás lehetőségét. Emellett az országok közötti utazás is visszaesett. Az

Európai Unió egyik alapelve a szabad mozgás korlátozása visszaveti nem csak a személyek, de az áruk és a szolgáltatások mozgását is. Ennek egyik következménye a magas munkanélküliség és a háztartások jövedelem kiesése így pedig visszaesik a fogyasztás mértéke is. Ezenkívül a cégek és a lakossági beruházási hajlandósága a minimálisra csökkent. A válság másik gazdaságot befolyásoló jellemzője a járvány kimenetelének, időtartamának és mélységének nem ismerete. A gazdasági kilátások romlanak, amely a gazdasági szereplők bizonytalanságának és kiszámíthatatlanságának eredménye.

A járvány elleni védekezés és a járványgörbe „laposításának” szándékával elrendelt kijárási korlátozások hatása ilyen vagy olyan módon lényegében majdnem mindenkit érintett az országban. Nem csak a leginkább érintett iparágak (turizmus, vendéglátás, szórakoztatóipar) hanem számos termelőüzem és szolgáltató tevékenység leállt, és a lakosság „civil” tevékenységei is jelentős korlátozásokat szenvedtek el (Tóth – Hudácskó 2020).

Magyarországon is jelentős károkat okozott járvány miatti gazdasági leállás. Az előre jelzett magyarországi gazdasági visszaesés mértékét 3 százalékra becsülték és 2021-re 4,8 százalékos növekedést a Konvergencia program szerint, viszont ezt a későbbi adatok nem támasztják alá. A 2020. szeptember elején rendelkezésre álló első félévi adatok alapján a magyar gazdaság 6,3 százalékkal zsugorodott. Ez az átlag azonban megtévesztő, mivel az első negyedévben, amelyet március utolsó két hete kivételével még normális üzletmenet jellemezett, a magyar gazdaság 2 százalékos növekedést ért el. A válság első teljes negyedévében, azaz 2020. második negyedévében azonban a magyar gazdaság teljesítményének csökkenése 13,6 százalékos volt, ami jócskán meghaladja a környező országok gazdasági visszaesését (Palócz – Matheika 2020). A Magyar Nemzeti Bank adatai alapján 2020. júliusában az infláció 3,8 volt.

A járvány gyökeres változásokat okozott a mindennapi életben és újszerű társadalmi jelenségek kialakulásához vezetett, amelyek hosszú távon akár tartósan is meg maradhatnak. A veszélyhelyzet idején a korlátozások miatt tömegesen karanténba kényszerültek az emberek, otthonról végezték munkájukat, illetve a digitális távoktatásban a diákok, hallgatók otthon tanultak. A digitális világ technológiai vívmányai, a széles sávú internethez való hozzáférés szerepe lényegesen felértékelődött, ami az élet számos területén segítette az embereket (pl. vásárlás, pénzügyek intézése, szórakozás). A digitális kirekesztésnek leginkább kitett területek (vidéki, periférikus falvak, tanyavilág) és társadalmi csoportok (kisnyugdíjas, elszegényedő, munkanélküli csoportok) jelentős átfedéseket mutatnak más szociális, illetve társadalmigazdasági lemaradást mutató körülményekkel, feltételekkel (Koós et al. 2020).

A koronavírus-járványkialakulása differenciált (munkaerő-piaci) változásokat eredményezett az egyes szektorok között. A leginkább érintett hazai szolgáltatóipar (idegenforgalom, légitözlekedés, vendéglátóipar) szinte egyik napról a másikra omlott össze, míg más ágazatok (egészségügy, kereskedelem, szállítóipar) a hirtelen megnövekedett kereslet következtében kerültek krízishelyzetbe. A kereslet csökkenés munkaerőpiacra gyakorolt következményei szinte azonnal érezhetőek voltak; a foglalkoztatás csökkenését és a munkanélküliség növekedését eredményezték. A vállalkozások finansziális helyzete, rugalmassága, digitális fejlettsége nagyban befolyásolta a bevezetett kényszerintézkedések

súlyosságát valamint szükségességét. Az egészségügyi kockázatok mérséklése érdekében széles körben kiterjesztett home office bevezetése munkavállalói oldalról is új kompetenciák és készségek elsajátítását követelte meg. Megállapítható, hogy a családoknak a munka és a magánélet egyensúlyának megteremtése jelentette a vírushelyzet egyik legnagyobb kihívását (Pirohov-Tóth – Kiss 2020).

A foglalkoztatás az adatok alapján (Központi Statisztikai Hivatal és Labour Force Survey) a munka világából teljes mértékben kikerülő arányát az intézményi statisztika túlbecsülheti és a munkaerő-felmérés eredménye közelebb lehet a valósághoz. Ugyanakkor azok számát, akiknek a munkapiaci helyzetét súlyosan érintette a koronavírus válság, vagyis akiket megváltozott státuszban (hivatalosan már nem alkalmazottként), erősen rövidített munkaidőben vagy informálisan foglalkoztatnak, esetleg tartósan fizetés nélküli szabadságra küldték, az intézményi statisztika -azon belül is főként a teljes munkaidős alkalmazottak számának közel 11 százalékos második negyedévi esése- tükrözheti pontosabban (Palócz – Matheika 2020).

Munkanélküliség tekintetében 2020. márciushoz képest júniusig hónapról hónapra emelkedett az állástalanok száma. A rendelkezésre álló adatok szerint a munkanélküliség szempontjából legrosszabb hónapban – júniusban – a munkanélküliek száma mintegy 90 ezer fővel, az álláskeresők száma közel 130 ezer fővel magasabb volt, mint egy évvel korábban. A foglalkoztatottságra és munkanélküliségre vonatkozó adatok egyaránt mutatják, hogy a munkapiac - ha késéssel is, de leköveti a tavaszi hónapokban befagyott külkereskedelmi áramlások kiolvadását, illetőleg a korlátozások feloldása nyomán a fogyasztási kereslet részleges helyreállítását (Palócz – Matheika 2020). A Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat adminisztratív adatai szerint 2020. június végén az egy évvel korábbihoz képest a nyilvántartott álláskeresők létszáma 51,6 százalékkal, 376 ezer főre nőtt. Az ellátás nélkül maradt állástalanok száma júliusban országosan több mint 190 ezer volt, 15 ezerrel több, mint az előző hónapban. Ez azt jelenti, hogy ezeknek az embereknek gyakorlatilag semmilyen bevételük nincs. A hivatalos adatoknál ráadásul bizonyosan több a tényleges álláskeresők száma, mivel a nyilvántartásokban nincsenek benne azok a fiatalok, akik külföldről jöttek haza, és azok sem, akik sem álláskeresési járadékra, sem pedig álláskeresési regisztrációra nem jelentkeztek (Hunyadi - Molnár 2020). A Központi Statisztikai Hivatal közlése szerint a fiatal korcsoportban növekedett a munkanélküliek száma, 44 ezer főre, amely 4 százalékpontos növekedést jelent a korcsoport munkanélküliségi rátáján, így 2020. április-június hónapokban 14,7 százalékra emelkedett.

A Tárki 2020. április 25. és május 3. között végzett felmérése szerint országosan a válaszadók 18 százaléka számolt be arról, hogy a korlátozások miatt jelentősen csökkent a jövedelme. A bevételkiesés a középső életkori csoportokat (40-59 évesek) érintette a legnagyobb mértékben. A megkérdezettek 7 százaléka számolt be arról, hogy elvesztette munkahelyét. A munkahelyvesztést (a jövedelemvesztéshez hasonlóan és részben annak okaként is) a középfokú és annál alacsonyabb iskolai végzettségűek szenvedték el elsősorban, a diplomások kevésbé voltak érintettek (Hunyadi – Molnár 2020).

Összességként elmondható, hogy a COVID-19 világjárvány súlyos negatív gazdasági mélypontot eredményez(het) a megfelelő gazdaság védő intézkedések nélkül. Habár a társadalmi viszonyok és egyenlőtlenségek is aggodalomra adhatnak okot, hiszen ez a speciális jellemzőkkel rendelkező válság akár áthidalhatatlan társadalmi különbségeket okozhat a különböző társadalmi rétegek között.

A kutatás

A magyarországi 17-29 év közötti fiatalok munkaerőpiaci helyzetét vizsgálom a COVID-19 világjárvány idején. A célcsoport a 17-29 év közötti fiatalok. A minta alsó korhatárát a tankötelezettségi kor végétől határoztam meg.

A kutatás célja a fiatal pályakezdekők általános munkaerőpiaci lehetőségeinek és korlátjainak felmérése, valamint egy pillanatfelvétel készítése a jelenlegi világjárvány hatására kialakult sajátos társadalmi, gazdasági és politikai helyzet a fiatalok munkaerőpiaci integrációjára gyakorolt hatásairól. A jelenlegi világjárvány hatására kialakult gazdasági, társadalmi- és politikai válság eddig vajon milyen hatást gyakorolt a 17-29 év közötti fiatalokra, elhelyezkedésre, illetve munkahelyi stabilitásra. A célcsoport nem élvez prioritást a közpolitikai döntések meghozásakor, valamint azon kevés és fókuszátlan fiatalokat célzó programok, pályázatok, valamint intézkedések nem jutnak el az érintettekhez. A fiatalok támogatása csekély és a célcsoport nem is ismeri ezeket. A járvány helyzet ezeket a feltevéseket erősítette, hiszen az integráció még nehezebbé vált.

A kutatás módszere

Az adatbázis felvétele során 154 fő 17-29 év közötti magyar fiatalot kérdeztem meg 2020 októbere és novembere között. A célcsoport lekérdezése a járványügyi korlátozások és intézkedések, valamint az egészségügyi kockázat miatt online kérdőív formájában történt, így kényelmi mintavételt alkalmaztam. A kérdőív kitöltése önkéntes és anonim volt. A vizsgálat során a fiatalok véletlenszerűen kerültek az alapsokaságba. A legtöbb esetben célzottan a közösségi média felületén található munkaerőpiaci elhelyezkedéssel foglalkozó csoportokban osztottam meg a kérdőívet.

Kutatási eredmények

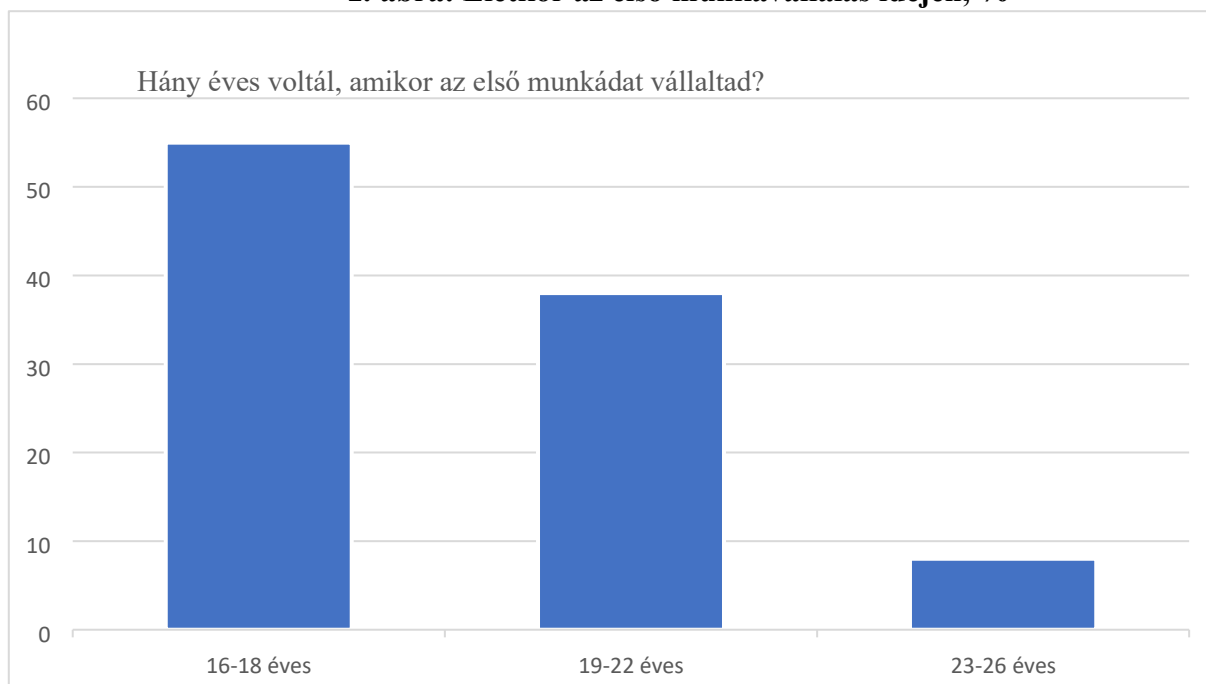
Hangsúlyozandó, hogy a minta nem tekinthető reprezentatívnak, viszont a folyamatok tendenciája jól megfigyelhető a kapott eredmények alapján. A kérdőív három szakaszra bontható, az első szakaszban a szocio-demográfiai jellemzők találhatóak meg. A kérdések a válaszadók életkorát, nemét, lakóhelyét, iskolai végzettségét és jelenlegi foglalkozását mérik fel. A kérdések célja a minta szociális és demográfiai hátterének feltárása. A második szakaszban az első munkavállalás jellegére, típusára és jogi minőségére kérdeztem rá. Ráadásul a kutatói kérdéshez az első munkakeresés körülményeit is fel szerettem volna mérni. A fiatalok munkavállalásához hozzájáruló segítség típusát is összegyűjtöttem. Emellett felmértem a válaszadók ismereteit a hazai ifjúságpolitikai intézkedésekről és annak az álláskereséshez és a munkavállaláshoz köthető aspektusairól. A harmadik és egyben az utolsó szakasz kérdései a

COVID-19 járvány hatására kialakult a fiatalokat érintő munkaerőpiaci helyzetre irányul. A kérdések célja elsősorban a minta munkahelyére, munkájára, valamint a közvetlen környezetre gyakorolt hatásra kérdeztem rá.

A 154 vizsgált személyek szocio-demográfiai jellemzők közül a nemek közötti megoszlást tekintve 62 % (95 fő) nő és 38 % (59 fő) férfi. A válaszadók nemi megoszlásának mértéke azzal magyarázható, hogy a nők aktivitása az online térben magasabb és könnyebben elérhető volt. A mintavétel során az életkori megoszlást a következő kategóriába soroltam a 17-20 év közöttiek; a 21-25 év közöttiek; a 26-29 év közöttiek. A válaszadók legnagyobb részét a 21-25 évesek teszik ki (59%). Az eredmények alapján mind a három életkori csoportból érkezett releváns válasz a munkaerőpiaci integráció témakörében. A lakóhely minőségében a válaszadók közül 70 fő városi rangú településen él, ezt követi a fővárosban és valamelyik megyeszékhelyen 32-32 fő élők válaszai. Ennek oka, hogy a városok száma magas Magyarországon és a település szerkezetek általánosságban véve biztosítanak megfelelő mennyiségű és minőségű munkalehetőségek a fiataloknak. A korábbi ifjúságkutatások alapján megfigyelhető iskolai végzettség emelkedő tendenciája miatt fontosnak tartottam a kérdőív készítése során az általam vizsgált célcsoport legmagasabb iskolai végzettség alapján történő csoportosítását is. A minta alapján a megkérdezettek 32%-a rendelkezik érettségivel. A minta során felülreprezentáltak az egyetemi diplomával rendelkezők aránya. A mintában az jelenlegi hazai oktatási rendszer minden képesítése és szintje megjelenik. A válaszadók több mint fele alkalmazottként definiálta a foglalkozását. Szintén magas arányban megjelennek a tanulók is, közel 40 százalékkal. Sok esetben a válaszadók egyszerre dolgoznak és tanulnak, mely magyarázható a tanulmányok melletti munkatapasztalat gyűjtés miatt, hiszen az elsődleges munkaerőpiacon a korábbi munkatapasztalatok előnyt jelentenek egy-egy meghirdetett állás kapcsán. Az sem elfelejtendő, hogy a válaszadók életkorából és a foglalkozási státuszából arra lehet következtetni, hogy az egyetemi hallgatói élet megengedi azt, hogy a tanulás mellett munkát vállaljanak a fiatalok. Ezen munkavállalás egyik oka az anyagi háttér megteremtése és a közösséghez tartozás érzése. A fiatalok körében a vállalkozói kedv nagyon alacsony csak 11 fő nyilatkozott arról, hogy vállalkozó. Az adatok alapján a nem regisztrált álláskeresőnek kétszer annyian vallották magukat, mint azok, akik igénybe veszi a Munkaügyi Központok valamelyik kirendeltségét. Összességében elmondható, hogy a fiatalok nem fektetnek sok bizalmat a Munkaügyi Központok álláskeresési támogatásának.

Az első munkavállalás a fiatalok körében jellemzően a 16-18 éves kor körül csoportosul. A kérdőív kitöltő egyének több mint fele, egészen fiatalon kezdett el dolgozni. Az iskolai szünetek és a nyári szünet biztosít erre megfelelő alkalmat. Elsősorban az anyagi juttatások állnak a tanulmányok mellett folytatott munkavégzés háttérében. Az első munka jellege többségében diákmunka. Jellemzően a középfokú tanulmányok befejezése körül és az felsőfokú tanulmányok idejére tehető a diákmunka vállalás a fiatalok körében. Az első munka jellegét tekintve népszerűek a teljes munkaidős (8 órás) állások is (38 fő). Azok a fiatalok, akik teljes állásban helyezkedtek el, jellemzően már nem folytatják a tanulmányaikat.

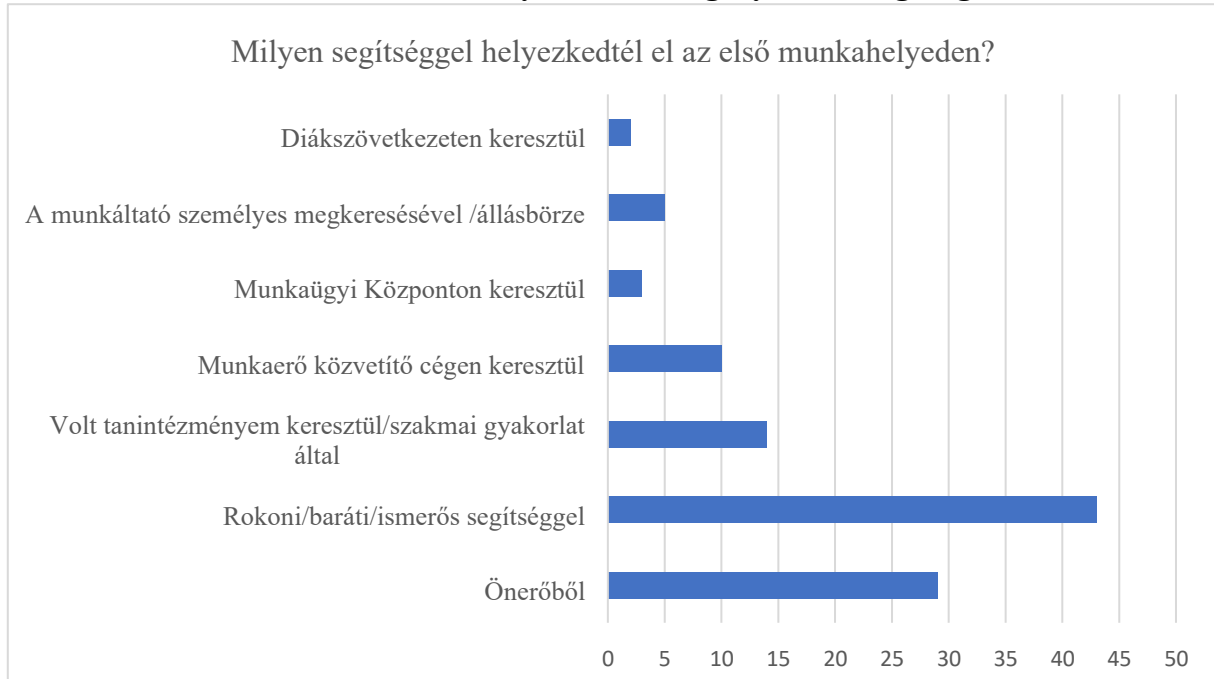
1. ábra: Életkor az első munkavállalás idején, %

Forrás: Saját szerkesztés.

A minta alapján az első munkavállalások 2010 után történtek. A megkérdezettek többsége 23 fő 2015-ben jelent meg a magyarországi munkaerőpiacon. Szintén sokan 24 fő, 2016-ban, a következő években csökkent az elhelyezkedők szám a válaszok alapján. 2017-ben 19 fő, 2018-ban 22 fő és 2019-ben 10 fő. A 2020-as évben a megkérdezettek körül csak hárman vállaltak első ízben munkát. Az első munka típusa jellemzően iskolai előképzettséget nem igénylő betanított munka és fizikai munka. A válaszadók fele ezt a két kategóriát jelölte meg, mely munkavégzések általában a diákmunkával hozható összhangba. A szellemi munka is nagy arányban reprezentált, mely leginkább az iskolai végzettség minőségével hozható összefüggésbe, hiszen a mintában felül reprezentáltak a felsőfokú végzettséggel rendelkező válaszadók. A fiatal munkavállalók körülbelül 50 százaléka határozott vagy határozatlan idejű szerződést írt alá. A munkáltatók körében népszerű a napi bejelentéssel történő alkalmazás, az egyszerűbb adózás és adminisztrációs költségek miatt. Továbbá a fiatalokkal szemben a munkáltatók által állított sztereotípiák miatt, bizalmatlanok a pályakezdőkkel, ezért a munkaadók nem köteleződnek el teljes mértékben feléjük. Az árnyékgazdaságban történő alkalmazás csak kis számban jelent meg a mintában, de nem is ennek a feltérképezése volt a kutatás célja. Az álláskeresőknél felérdeklődött a társadalmi tőke súlya. A válaszadók jelentős része az első munkahelyét valamilyen rokoni, baráti vagy ismerősi kapcsolattal szerezte meg. Ehhez természetesen elengedhetetlen a személyes motiváció, amely szintén nagyban hozzájárult a kitöltők munkaerőpiaci elhelyezkedéséhez. A válaszadó fiatalok az önálló, egyéni motivációkat értékelték a legfontosabbnak, ezt követi a korábban megszerzett munkatapasztalat (Boros 2017). A rokoni, családi kapcsolatok fontosak a munkavállalás kapcsán, de nem ez a legfontosabb a folyamat során, de ennél jelentősebb befolyása van az iskolai végzettségnek. A legtöbb fiatal egyáltalán nem vagy csak nem tartja fontosnak a munkaerő kölcsönző/ közvetítő cégeket és a munkaügyi központok jelentőségét az álláskeresőknél.

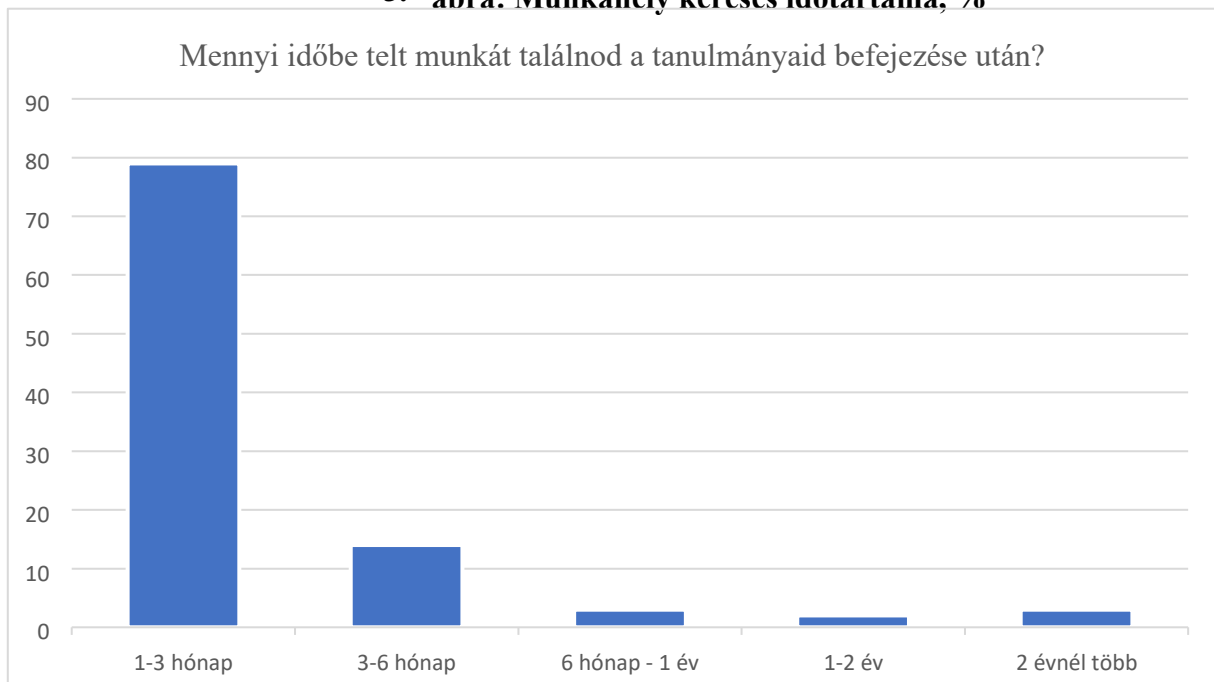
2. ábra: Elhelyezkedéshez igénybe vett segítség, %

Forrás: Saját szerkesztés.

A Központi Statisztikai Hivatal és a korábban zajlott ifjúságkutatások is releváns kérdésnek tartják, hogy mennyi időbe telik a pályakezdőnek integrálódni a munkaerőpiacra. Az összesített eredmények alapján a megkérdezettek közel háromnegyed rövid időn belül képes elhelyezkedni. Ez is igazolja azt az állítást, hogy a kapcsolati tőke képes befolyásolni a munkával vagy az adott állással kapcsolatos elvárásokat. Úgy tűnik a magyarországi nyílt munkaerőpiac számos olyan pozíciót tartogat, amely megfelelő a pályakezdőknek és a munkaadóknak is.

3. ábra: Munkahely keresés időtartama, %

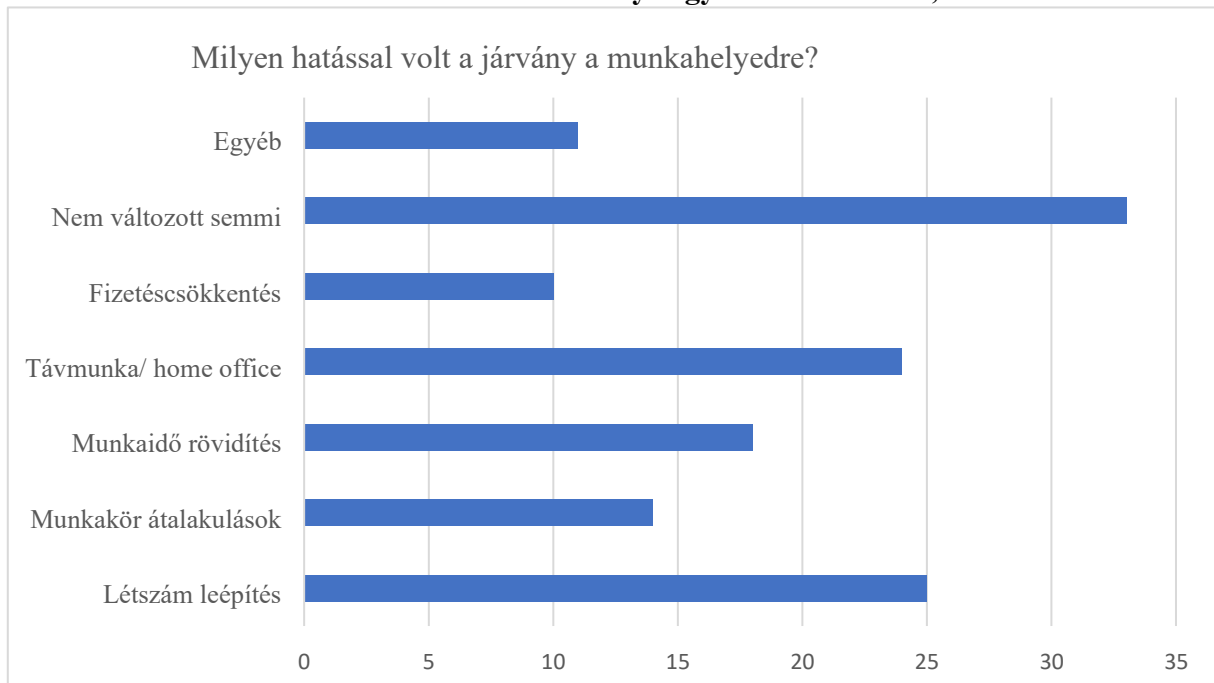
Forrás: Saját szerkesztés.

A 17-29 éves korosztály több mint fele korábban egyáltalán nem tapasztalta még meg a munkanélküliséget, mely a tanulmányok befejezése utáni gyors integrációnak az eredménye. A célcsoport kormányzati programokkal/ pályázatokkal, lehetőségekkel kapcsolatos információi hiányosak. A minta szerint közel 50 százaléknak nincs semmilyen információja arról, hogy léteznének ilyen lehetőségek, amelyek a munkaerőpiaci elhelyezkedést támogatnák. Ez lehet az egyik oka annak, hogy számos pályakezdő meg se környékezi a Munkaügyi Központokat vagy azok bármelyik kirendeltségét. Kizárólag csak 1 fő említette meg a jelenleg elérhető Ifjúság Garancia Programot. Néhányan pedig az ehhez tartozó fiatalok vállalkozóvá válását támogató programot, illetve a gyakornoki programot és az adókedvezményt. A kormányzat programja az általam megkérdezettekhez - akik program célcsoportjának egy része - nem jutott el. A válaszadók jelentős része előnyben részesíti a munkavállaláskor a teljes munkaidős állásokat, illetve az otthoni munkavégzést. A 2020 márciusa után általánossá vált otthoni munkavégzés, a munkavállalók jelentős többségének bevált, ezért nem meglepő, hogy a fiatalok körében a második legszimpatikusabb foglalkoztatási formának bizonyult. A válaszadó fiatalok több mint 70 százaléka 1-nél több munkahelyet könyvelhet el az élete során. Úgy gondolom, hogy az eddig munkahelyek száma a munkáltatók konzervatív, rugalmatlan felfogása nehezen összeegyeztethető a generáció mentalitásával és liberálisabb ideológiájával. Emellett a magyar munkajogi rendszere lehetővé teszi a viszonylag hosszú (3 hónapos) próbaidő utáni felmondási lehetőséget a munkaadók részére. Így szelektálva a pályakezdők között. Arra a kérdésre, hogy mire lenne szükség a fiatalok sikeres munkavállalásához a válaszadók, nagyon sokrétű szubjektív válaszokat adtak. Sokak szerint a munkaadó hozzáállásán kellene változtatni és az állásokhoz kapcsolódó elvárások enyhítését szorgalmaznák (próbaidő rendszer átalakítás, elvárt munkatapasztalatok csökkentése stb.). Fontosnak tartják az állásbörzék többszöri megszervezését és különböző vállalati nyíltnapok, workshop-ok szervezését. A cégek belső mentor- és gyakornoki programjának fejlesztése és szakszerű kialakítása is a javaslatok között szerepelt. Egy válaszadó - aki feltételezhetően ismeri a jelenlegi Ifjúsági Garancia Program részleteit - szerint nincs szükség más lehetőségekre, amelyek elérhetők azok megfelelőek is. A minta alapján a legnehezebb az álláskeresésben a megfelelő kritériumokkal megtalálni az egyénhez leginkább illő munkát. Nehézséget okoz, a korábbi munkatapasztalatok hiánya, illetve lakóhely és munkahely fizikai távolságának mértéke, valamint kitartóan folytatni az álláskeresését többször visszautasítás után is, a megfelelő kapcsolati rendszer hiánya, az állásinterjú szituációban jól teljesíteni, versenyképes fizetés elérése és voltak néhányan, akik szerint a COVID-19 járvány idején a legnehezebb munkát találni.

Felmértem a COVID-19 járvány hazai megjelenése előtti munkaviszonyokat a kitöltők körében. Tehát, a 2020. márciusa előtti foglalkoztatásra voltam kíváncsi. A válaszadók 85 százaléka rendelkezett munkahellyel a járvány ideje előtt. A koronavírus előtti munkaviszonyok rövid ideje álltak fent, a többség kevesebb, mint 1 éve dolgozott az adott munkahelyen. Ez már alaptól egy sérülékeny közeget teremt, hiszen feltehetőleg néhányan próbaidőt töltöttek éppen, vagy csak akkor lendültek túl a kezdeti időszakon és sikerült kicsit mélyebben megvetniük a lábukat a munkahelyi környezetben. A Tárki (2020) kutatásai alapján, figyelmet kell fordítani a fiatalok munkahelyi változásaira és a saját munkájukat érintő változásokra a járvány okán kialakult gazdasági válság keresztmetszetében. A legtöbb munkahelyen nem történt változás,

viszont, ha mégis akkor a cégek, vállalkozók leginkább két opció köré szervezték a döntéseiket. Az egyik a létszám leépítés, a fizetés és a járulékos költségek csökkentése érdekében. A másik a távmunkába, vagy otthoni munkavégzésre történő átállás, amely szintén anyagi kiadások csökkentését eredményezte, még pedig a fenntartási költségeken lehet spórolni.

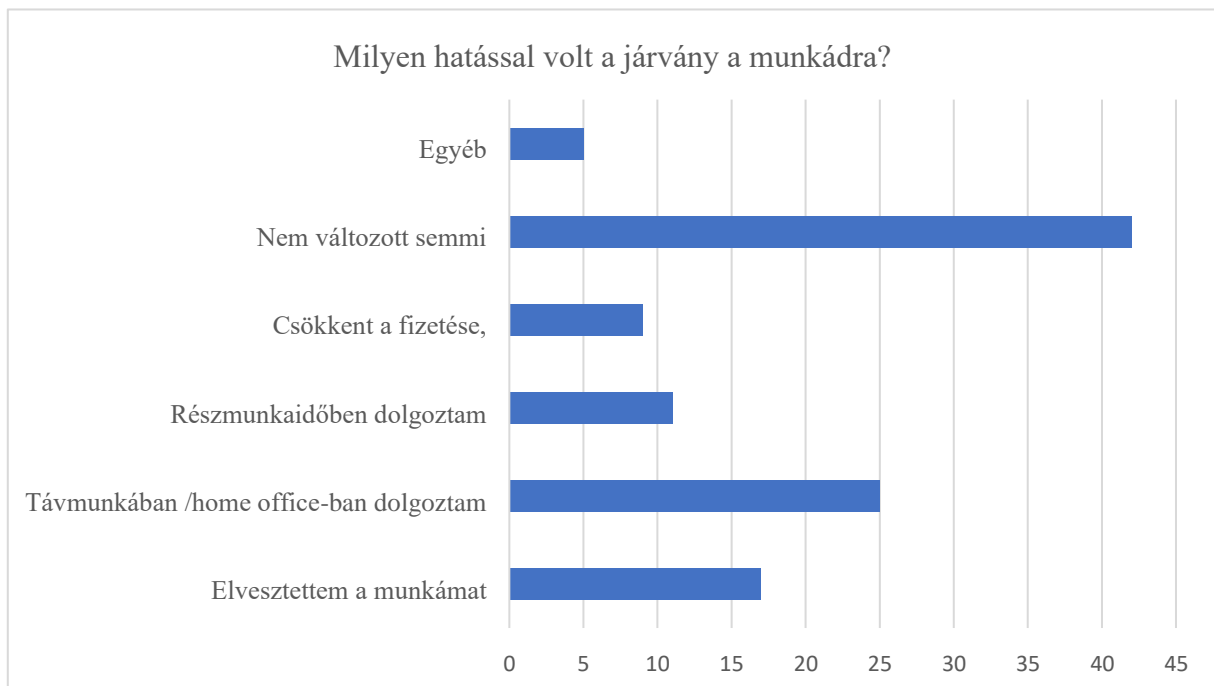
4. ábra: Munkahelyre gyakorolt hatások, %

Forrás: saját szerkesztés.

A gazdasági válság hatása nélküli is veszélyeztetett korcsoportnak tartott fiatalok elhelyezkedési esélyei rosszabbak más munkaerőpiacon aktív társadalmi csoportok esélyeihez képest. A járvány ezt az esélyegyenlőtlenséget tovább erősítette, mélyítette. Negatív változások érték a fiatal munkavállalókat, a munkahelyeiket, csökkent a fizetésük, részmunkaidős beosztásba kerültek vagy elvesztették a munkájukat. A megkérdezett fiatalok meglátása szerint az álláskeresés a COVID-19 idején sokkal nehezebbé vált, és negatív hatást gyakorolt az egész folyamatra. Megnövekedett az álláskeresési idő, csökkent a várható fizetés mértéke és bizonyos legfőképpen a fiatalok körében népszerű gazdasági szektorok ellehetetlenültek így nem képesek felszívni a fiatal munkaerőt (vendéglátás, idegenforgalom stb). Ráadásul a fiatalok közvetlen környezetét is érintette a munkahelyek megszűnése, közel 50 százalékuk arról nyilatkozott, hogy a környezetében volt olyan személy (családtag, rokon, barát, ismerős stb.) aki elveszítette a munkáját.

5. ábra: Munkavégzésre gyakorolt hatás, %

Forrás: saját szerkesztés.

A fiatalok elmondása szerint a legjobban a szabadságuk hiányzott/ hiányzik a koronavírus idején. Emellett sokak szerint a társas kapcsolatok, a baráti összejövetelek, a szórakozás és az utazási lehetőségek hiánya érződik erőteljesen. Végül a legtöbbeknek a stabilitás és biztonságérzet is hiányzik. Az egyéni szabadság egyértelműen a korlátozottá vált, amely érzés a fiatalok számára eddig ismeretlennek bizonyult. Pedig, a fiatalok számára eddig alapvető jognak számított az egyéni szabadság minden aspektusa.

A válaszadók munkaerőpiaci helyzetére sajátos és szubjektív megállapítások érkeztek. A minta alapján a fiatal munkavállalók elvesztették bizalmukat az állam beavatkozásokban. A válaszadók összefoglalták három szóban, hogy mi jut elsőként eszükbe a COVID-19 világjárványról. Megállapítható, hogy a szavak jelentős része negatív érzelmi viszonyulást tartalmaz. Megjelenik a társadalom egészét átövező pánik érzés és félelem is. A válaszok alapján sokan szkeptikusak a vírus és a politikai kommunikációval kapcsolatban. A fiatalokra általánosságban jellemző a bizonytalanság és a jövőbe vetett hit megingott. Ugyanez elmondható a munkaerőpiaci integrációra is, hiszen az instabil gazdaság miatt bizonytalanná válik a pályakezdők elhelyezkedésének az esélye is. A fiatalok gondolkodásában eddig jelenlévő külföldi munkavállalás, mint opcionális munkalehetőség nem jelent meg a megkérdezett fiatalok körében. A járvány hatására csökkent a külföldi munka iránti érdeklődés, hiszen az eddig megszokott Európai Unión belüli szabad mozgás korlátozottá vált. Természetesen pozitív vélemények is akadnak. Sokan említették a családot, az otthon, a minőségi időt, a felgyorsult élet lassulását. A politikai propagandának köszönhetően a koronavírus hármas jellemzője a maszk, kézmosás, kézfertőtlenítés is megjelent a fiatalok gondolatai között. A válaszadók véleménye alapján megállapítható, hogy a COVID-19 hazai megjelenése óta kismértékben tapasztalható pozitív esemény a fiatalok életében, nincs ez másként a munkaerőpiaci integrációt tekintve sem.

Javaslatok

A kutatás során elért célcsoport munkaerőpiaci integrációról alkotott nézeteik tükrözik a jelenlegi társadalmi- és gazdasági nehézségeket. Ebben az évben (2020-ban) a társadalmi problémák a világjárvány hatására felerősödtek és elmélyültek az társadalmi csoportok közötti különbségek. A fiatal pályakezdők a leginkább veszélyeztetett társadalmi réteg a munkaerőpiaci integráció tükrében a COVID-19 járvány idején. A korábbi évekhez képest is nehéz volt a 15-29 év közötti fiatalok számára a munkaerőpiaci integráció, ezen a világjárvány csak rontott. Sokak elvesztették az állásukat ezzel a megélhetésük került veszélybe, amely a pályakezdő fiatalok helyzetértékelésében is megjelenik.

A kutatásom során kapott eredmények nem tekinthetők reprezentatívnak. Az így megfigyelhető tendenciákat egy későbbi kutatás során szélesebb körben is célszerű lenne elvégezni. Egy nagyobb mintás kutatás során a célcsoport munkaerőpiaci perspektívái mellett, a fiatalok anyagi helyzetét és gazdasági erőforrásaik is lehetne vizsgálni. A további kutatás választ adhat a kapott eredmények következtével felmerülő új kutatói kérdésekre. Milyen hatással van/ volt a COVID-19 járvány a fiatalok anyagi helyzetére? Milyen mértékű változás történt a gazdasági erőforrásaik felhasználhatóságát tekintve? Milyennek ítélik meg a járvány előtti anyagi helyzetüket a célcsoport tagjai? Mely fogyasztási szokásaikra volt leginkább hatással a COVID-19 járvány? Úgy gondolom, hogy a fiatal korcsoport további figyelmet igényel, ezért az elvégzett kutatásom egyfajta pilot vizsgálatnak tekinthető, melynek folytatása elengedhetetlen. **Irodalom**

Andorka Rudolf (2006): *Bevezetés a szociológiába*. Budapest: Osiris Kiadó.

Boros Julianna (2017): *Egyéni életutak, társadalmi helyzetek*. Pécs: PTE BTK Közösségi és Szociális Tanulmányok Tanszék.

Elek Tamás (2011): *Döntéshozók és fiatalok*. *Új Ifjúság Szemle*, 11(4): 71–80.

Fekete Mariann – Nagy Ádám (2020): Vitaindító. Megszólal-e az új csendes generáció? Avagy mit várhatunk az Ifjúság 2020 adatfelvétel eredményeképp. *Szociológiai Szemle*, 30(1): 98–106.

Harcza István (2020): Gondolatok a hazai ifjúságkutatás múltjáról és jelenéről. (A 2016. évi ifjúsági vizsgálat „apropóján”). *Szociológiai Szemle*, 30(1): 81–97.

Hunyadi Bulcsú – Molnár Csaba (2020): *A koronavírus-járvány gazdasági és társadalmi következményei Józsefvárosban*. Budapest: Political Capital.

Kátai Gábor (2006): *Gondolatok az ifjúságpolitikáról és eszközeiről*. Szeged: Belvedere Kiadó.

Krémer Balázs (2020): Vajon az új generáció sajátja-e az, hogy „csendes”? *Szociológiai Szemle*, 30(1): 115–119.

Koós Bálint – Kovács Sándor Zsolt – Páger Balázs – Uzzoli Annamária (2020): Az új koronavírus-járvány társadalmi-gazdasági hatásai és ezek területi következményei. In Czirfusz Márton (szerk.): *Területi kihívások és területi politikák Magyarországon 2010–*

2020. Budapest: Közgazdaság-és regionális tudományi kutatóközpont, Regionális Kutatások Intézete, 123–132.
- Nagy Ádám (2015): *Miből lehetne a cserebogár? Jelentés az ifjúságügyről.* Budapest: ISZT Alapítvány.
- Nagy Ádám (2018): *Margón kívül. Magyar ifjúságkutatás 2016.* Budapest: Excenter Kutatóközpont.
- Palócz Éva – Matheika Zoltán (2020): Dilemmák a Covid-19-válság magyarországi gazdasági hatásairól. In Kolosi Tamás – Szelényi Iván – Tóth István György (szerk.): *Társadalmi Ríport 2020.* Budapest: TÁRKI, 573–590.
- Pirohov-Tóth Barbara – Kiss Zsuzsanna (2020): A munkaerő-piaci szereplők által tapasztalt foglalkoztatási kihívások a koronavírus-járvány idején. *Opus et Educatio*, 7(4): 402–409.
- Salamon Eszter (2016): *Az ifjúságügy beágyazottsága.* In Nagy Ádám (szerk.): *25 év ifjúságügye – Jelentés az ifjúságügyről.* Budapest: ISZT–Juvenis–Excenter, 197–220.
- Szellő János (2020): Pandémia és a globális munkaerőpiac. *Új Munkaügyi Szemle*, 1(4): 17–22.
- Székely Levente (2020): A generációs elméletek értelméről. *Szociológiai Szemle*, 30(1): 107–114.
- Székely Levente (2020): *Szürke hattyúk.* Budapest: Enigma 2001 Kiadó.
- Tóth István György – Hudácskó Szilvia (2020): A koronavírus-járvány társadalmi hatásai a közvélemény-kutatások tükrében. In Kolosi Tamás – Szelényi Iván – Tóth István György (szerk.): *Társadalmi Ríport 2020.* Budapest: TÁRKI, 553–572.
- Századvég (2020): *A koronavírus-járvány gazdasági következményei: a vállalkozások többsége még idén javulást vár.* Budapest: Századvég Gazdaságkutató Zrt.
- Eurofound (2020): *COVID-19 EU PolicyWatch, Eurofund Database.* Elérhető: <https://www.eurofound.europa.eu/data/covid-19-eu-policywatch> (Letöltve: 2021.01.23.)
- ILO Monitor (2020): *COVID-19 and the world of work. Second Edition.* Elérhető: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/—dgreports/—dcomm/documents/briefingnote/wcms_740877.pdf (Letöltve: 2021.01.23.)
- KSH (2013): *2011. évi népszámlálás. 4. Demográfiai adatok.* Budapest: KSH. Elérhető: http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/nepsz2011/nepsz_04_2011.pdf (Letöltve: 2021.01.23)
- KSH (2017): *Microcenzus 2016. 3. Demográfiai adatok.* Budapest: KSH. Elérhető: https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mikrocenzus2016/mikrocenzus_2016_3.pdf (Letöltve: 2021.01.23)